

Ćwiczenia z ekonomii

Temat 2 Podmioty gospodarki rynkowej – przedsiębiorcy

Przedsiębiorcy – podmioty gospodarcze prowadzące na własny rachunek, w sposób trwały i zorganizowany działalność produkcyjną lub usługową w celu maksymalizacji nadwyżki ekonomicznej, tj. osiągnięcia zysku. Przedsiębiorcy podejmują decyzję co do rozmiarów prowadzonej działalności w oparciu o informacje cenowe płynące z rynku. Przedsiębiorcy są elementem dynamizującym życie gospodarcze, podejmują oni ryzyko i wprowadzają do gospodarki innowacyjne produkty i nowe technologie (J. Schumpeter), dzięki czemu możliwy jest rozwój gospodarczy. Muszą znaleźć taką konfigurację czynników produkcji, która zapewni im zysk.

Definicje przedsiębiorcy:

art. 43¹ **Kodeksu cywilnego**

Przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna, o której mowa w art. 33¹ § 1 [*jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której ustawa przyznaje zdolność prawną*], prowadząca we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową.

art. 4 w zw. z art. 3 **ustawy z 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców**

Art. 4. 1. Przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, wykonująca działalność gospodarczą.

2. Przedsiębiorcami są także wspólnicy spółki cywilnej w zakresie wykonywanej przez nich działalności gospodarczej.

Art. 3. Działalnością gospodarczą jest zorganizowana działalność zarobkowa, wykonywana we własnym imieniu i w sposób ciągły.

Wyjątek działalność osób fizycznych w drobnych rozmiarach:

Art. 5. 1. Nie stanowi działalności gospodarczej działalność wykonywana przez osobę fizyczną, której przychód należny z tej działalności nie przekracza w żadnym miesiącu 75% kwoty minimalnego wynagrodzenia [...] i która w okresie ostatnich 60 miesięcy nie wykonywała działalności gospodarczej.

2. Osoba wykonująca działalność, o której mowa w ust. 1, może złożyć wniosek o wpis do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej. Działalność ta staje się działalnością gospodarczą z dniem określonym we wniosku.

3. Jeżeli przychód należny z działalności, o której mowa w ust. 1, przekroczył w danym miesiącu wysokość określoną w ust. 1, działalność ta staje się działalnością gospodarczą, począwszy od dnia, w którym nastąpiło przekroczenie wysokości, o którym mowa w ust. 1.

przepisy podatkowe (VAT, CIT, PIT)

przedsiębiorca a przedsiębiorstwo

przedsiębiorstwo w znaczeniu przedmiotowym, podmiotowym i funkcjonalnym

por. art. 55¹ k.c. – przedsiębiorstwo w znaczeniu przedmiotowym, z elementem funkcjonalnym

Przedsiębiorstwo jest zorganizowanym zespołem składników niematerialnych i materialnych przeznaczonym do prowadzenia działalności gospodarczej. Obejmuje ono w szczególności:

- 1) oznaczenie indywidualizujące przedsiębiorstwo lub jego wyodrębnione części (nazwa przedsiębiorstwa);
- 2) własność nieruchomości lub ruchomości, w tym urządzeń, materiałów, towarów i wyrobów, oraz inne prawa rzeczowe do nieruchomości lub ruchomości;
- 3) prawa wynikające z umów najmu i dzierżawy nieruchomości lub ruchomości oraz prawa do korzystania z nieruchomości lub ruchomości wynikające z innych stosunków prawnych;
- 4) wierzytelności, prawa z papierów wartościowych i środki pieniężne;
- 5) koncesje, licencje i zezwolenia;
- 6) patenty i inne prawa własności przemysłowej;
- 7) majątkowe prawa autorskie i majątkowe prawa pokrewne;
- 8) tajemnice przedsiębiorstwa;
- 9) księgi i dokumenty związane z prowadzeniem działalności gospodarczej.

art. 1 ustawy o przedsiębiorstwach państwowych z 1981 r. – relikty pojęcia przedsiębiorstwa w znaczeniu podmiotowym

Przedsiębiorstwo państwowe jest samodzielnym, samorządnym i samofinansującym się przedsiębiorcą posiadającym osobowość prawną

Pojęcie **firmy** – k.c.

Art. 43². § 1. Przedsiębiorca działa pod firmą.

(...)

Art. 43³. § 1. Firma przedsiębiorcy powinna się odróżniać dostatecznie od firm innych przedsiębiorców prowadzących działalność na tym samym rynku.

§ 2. Firma nie może wprowadzać w błąd, w szczególności co do osoby przedsiębiorcy, przedmiotu działalności przedsiębiorcy, miejsca działalności, źródeł zaopatrzenia.

Art. 43⁴. Firmą osoby fizycznej jest jej imię i nazwisko. Nie wyklucza to włączenia do firmy pseudonimu lub określeń wskazujących na przedmiot działalności przedsiębiorcy, miejsce jej prowadzenia oraz innych określeń dowolnie obranych.

Art. 43⁵. § 1. Firmą osoby prawnej jest jej nazwa.

§ 2. Firma zawiera określenie formy prawnej osoby prawnej, które może być podane w skrócie, a ponadto może wskazywać na przedmiot działalności, siedzibę tej osoby oraz inne określenia dowolnie obrane.

§ 3. Firma osoby prawnej może zawierać nazwisko lub pseudonim osoby fizycznej, jeżeli służy to ukazaniu związków tej osoby z powstaniem lub działalnością przedsiębiorcy. Umieszczenie w firmie nazwiska albo pseudonimu osoby fizycznej wymaga pisemnej zgody tej osoby, a w razie jej śmierci - zgody jej małżonka i dzieci.

(...)

Formy prawne, w jakiej prowadzona jest działalność gospodarcza w Polsce:

- **przedsiębiorca będący osobą fizyczną** – sam lub w ramach spółki cywilnej (uregulowanej w art. 860-875 k.c.), podlega wpisowi do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (<https://aplikacja.ceidg.gov.pl/>) (prowadzonej zgodnie z ustawą z 6 marca 2018 r. o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i Punkcie Informacji dla Przedsiębiorcy)
- **spółki prawa handlowego**, uregulowane w kodeksie spółek handlowych

- **spółka europejska** (uregulowana w rozporządzeniu UE)
- **spółdzielnie** (uregulowane w Prawie spółdzielczym)
- **przedsiębiorstwa państwowe** (uregulowane w ustawie o przedsiębiorstwach państwowych)
- **inne (np. stowarzyszenia prowadzące działalność gospodarczą)**

Instytucje finansowe – podlegają szczególnym regulacjom dotyczącym określonej działalności (np. Prawo bankowe, ustawa o działalności ubezpieczeniowej). Ustawodawca może wprowadzać wymóg szczególnej formy prawnej (np. banki i zakłady ubezpieczeń powinny mieć co do zasady formę spółki akcyjnej)

Spółki

Spółka cywilna – uregulowana w Kodeksie cywilnym (art. 860-875 k.c.)

- jest umową pomiędzy wspólnikami regulującą dążenie do osiągnięcia wspólnego celu gospodarczego (art. 860 k.c.)
- brak zdolności prawnej i osobowości prawnej
- przedsiębiorcami są wspólnicy, a nie spółka

Spółki prawa handlowego, uregulowane w Kodeksie spółek handlowych:

i. osobowe spółki handlowe - to spółka, a nie jej wspólnicy, jest przedsiębiorcą, podlegającym wpisowi do Krajowego Rejestru Sądowego, w dziale rejestr przedsiębiorców.

Spółki osobowe nie są osobami prawnymi, ale mają zdolność prawną (zdolność bycia podmiotem praw i obowiązków – art. 8 k.s.h.).

Traktowanie podatkowe: zyski spółki opodatkowane są tylko raz, u wspólników (wyjątek: spółka komandytowo-akcyjna oraz od 2021 spółka komandytowa, które podlegają CIT)

1. *spółka jawna* (art. 22 i nast. k.s.h.) –

Podstawowy typ spółki osobowej – odpowiednie stosowanie przepisów o spółce jawnej w sprawach nieuregulowanych do innych typów spółek osobowych.

Zastosowanie - prowadzenie działalności gospodarczej w sferze usług i drobnej produkcji, sektor małych i średnich przedsiębiorców.

Spółka opiera się na zaangażowaniu i pracy wspólników, którzy prowadzą jej sprawy i reprezentują ją na zewnątrz. Dla powodzenia spółki istotne są współpraca i wzajemne zaufanie wspólników; zbycie udziału wymaga zgody pozostałych wspólników, chyba że umowa spółki stanowi inaczej; śmierć wspólnika powoduje rozwiązanie spółki, chyba że umowa spółki stanowi inaczej. Wkład wspólników może mieć charakter pieniężny lub rzeczowy lub polegać na świadczeniu usług lub pracy.

Subsydiarna odpowiedzialność wspólników za zobowiązania spółki - wszyscy wspólnicy odpowiadają całym swoim majątkiem osobiście i bez ograniczenia, ale wierzyciel spółki może prowadzić egzekucję z majątku wspólnika dopiero, gdy egzekucja przeciwko spółce okaże się bezskuteczna (art. 31 k.s.h.)

2. *spółka komandytowa* (art. 102 i nast. k.s.h.) – różni się od spółki jawnej tym, że występują dwie kategorie wspólników: **komplementariusz**, który odpowiada za zobowiązania spółki jak wspólnik spółki jawnej (bez ograniczenia, subsydiarnie), prowadzi sprawy spółki i reprezentuje ją w obrocie, oraz **komandytariusz**, który nie odpowiada za zobowiązania spółki, jeżeli wniesie do spółki wkład równy sumie komandytowej określonej w umowie

spółki – czyli jego pozycja odpowiada pozycji wspólnika spółki z o.o. (element kapitałowy w konstrukcji spółki).

3. *spółka komandytowo-akcyjna* (art. 125 i nast. k.s.h.) – hybrydalny typ spółki, łączący w sobie cechy spółki komandytowej i akcyjnej; występują dwie kategorie wspólników, tj. **komplementariusz**, który prowadzi sprawy spółki i reprezentuje ją w obrocie, a także odpowiada osobiście za jej zobowiązania (subsydiarnie), oraz **akcjonariusze**, którzy objęli akcje w kapitale zakładowym spółki. Akcje spółki mogą być przedmiotem obrotu giełdowego – spółka ma więc dostęp do rynku kapitałowego; nie jest natomiast możliwe przejście nad nią kontroli kapitałowej, gdyż z mocy ustawy prowadzenie spraw spółki należy do komplementariusza; powołanie rady nadzorczej jest obligatoryjne, gdy liczba akcjonariuszy przekracza 25 osób

4. *spółka partnerska* (art. 86 i nast. k.s.h.) – tworzona w celu wykonywania wolnego zawodu; wspólnicy spółki, nazywani partnerami, muszą mieć prawo wykonywania określonego wolnego zawodu. Partnerzy odpowiadają za zobowiązania spółki subsydiarnie bez ograniczenia, ale z wyłączeniem zobowiązań powstałych w związku z wykonywaniem zawodu przez innych partnerów.

ii. spółki kapitałowe

- osobowość prawna,
- korporacyjna struktura organów (zarząd prowadzący sprawy spółki i reprezentujący ją na zewnątrz; rada nadzorcza sprawująca nadzór na działalnością spółki; oraz zgromadzenie wspólników/walne zgromadzenie akcjonariuszy),
- kapitał zakładowy podzielony na udziały/akcje,
- wspólnicy/akcjonariusze nie odpowiadają za zobowiązania spółki.

Traktowanie podatkowe – podwójne opodatkowanie: spółka płaci CIT (podatek dochodowy od osób prawnych), a dywidenda wypłacona wspólnikom/akcjonariuszom podlega na zasadach ogólnych opodatkowaniu PIT (podatkiem dochodowym od osób fizycznych).

1. *spółka z ograniczoną odpowiedzialnością* (art. 151 i nast. k.s.h.) – najpopularniejsza forma prawna w Polsce.

- stosunkowo niski kapitał zakładowy – 5.000 zł., który przed rejestracją spółki musi w całości zostać pokryty wkładami pieniężnymi lub niepieniężnymi (aportami). Rozważane było obniżenie minimalnego kapitału do symbolicznego 1 zł, ale zakładającemu to projektowi ustawy nie nadano biegu.

- odformalizowany sposób zakładania spółki, większy zakres swobody przy kształtowaniu treści umowy spółki. Umowa spółki może być zawarta w formie aktu notarialnego albo na specjalnym formularzu przez internet z kwalifikowanym podpisem elektronicznym albo podpisem potwierdzonym profilem zaufanym ePUAP (tzw. S24).

- zakaz wystawiania na udziały w spółce z o.o. papierów wartościowych – dokumentów na okaziciela lub na zlecenie.

- udziały są zbywalne, ale nie mogą być przedmiotem wolnego obrotu,

Liczne cechy osobowe w konstrukcji spółki – wspólnicy są osobami indywidualnie oznaczonymi i często tworzą stosunkowo trwałe grono – brak anonimowości charakterystycznej dla spółki akcyjnej; wspólnicy posiadają zazwyczaj wpływ na prowadzenie spraw spółki – wspólnicy są często jednocześnie członkami zarządu spółki; powołanie rady nadzorczej lub komisji rewizyjnej jest obligatoryjne jedynie w większych spółkach (kapitał zakładowy wyższy od 500 000 zł i liczba wspólników większa niż 25)

2. *spółka akcyjna* (art. 301 i nast. k.s.h.) – forma prawna pełniąca istotną funkcję gospodarczą – umożliwia pozyskiwanie kapitału od szerokiego kręgu inwestorów, tj. poprzez emisję akcji

na rynku kapitałowym i realizację kapitałochłonnych zamierzeń inwestycyjnych. Działa w oparciu o statut, który określa m.in. wysokość kapitału zakładowego (co najmniej 100 000 zł), przedmiot działalności i firmę spółki, strukturę i kompetencję jej organów, prawa i obowiązki akcjonariuszy (np. przywileje w zakresie dywidendy lub prawa głosu). Cechy spółki akcyjnej:

- łatwa zbywalność akcji – akcja to papier wartościowy, który może być przedmiotem obrotu na giełdzie papierów wartościowych. Taki charakter akcji umożliwia łatwy transfer udziału w spółce. Z punktu widzenia akcjonariusza umożliwia to „wyjście z inwestycji” poprzez sprzedaż akcji;
- inwestorski charakter uczestnictwa w spółce – akcjonariusze są jedynie dostawcami kapitału do spółki i nie muszą posiadać kwalifikacji potrzebnych do zarządzania spółką; inwestorzy mogą dywersyfikować ryzyko swojej działalności inwestycyjnej, rozdzielając kapitał przeznaczony na inwestycje pomiędzy akcje wielu spółek
- struktura organów umożliwiająca oddzielenie własności korporacji od zarządzania nią; z jednej strony – rozproszony anonimowy akcjonariat, z drugiej strony – zarząd i rada nadzorcza, które podejmują zasadnicze decyzje w spółce. Zarząd prowadzi bieżące sprawy spółki i reprezentuje ją na zewnątrz, a rada nadzorcza sprawuje nadzór nad działalnością spółki, a także – co do zasady – powołuje i odwołuje członków zarządu.

3. *prosta spółka akcyjna* (art. 300¹ - 300¹³⁴ k.s.h.) - nowy typ spółki wprowadzony do k.s.h. w 2019 r. (przepisy weszły w życie 1.7.2021 r.). Forma prawna przeznaczona w szczególności, ale nie tylko, dla tzw. start-upów, nowych innowacyjnych przedsięwzięć cechujących się relatywnie wysokim stopniem ryzyka. Unika szeregu uciążliwości praktycznych występujących przy dotychczas istniejących spółkach kapitałowych. Ustawodawca zdecydował się na nową formę spółki, a nie na daleko idącą reformę już istniejących sp. z o.o. i S.A., aby nie obciążać spółek już istniejących koniecznością dostosowania do zmian.

- ułatwiona zbywalność akcji i podnoszenie kapitału (emisja nowych akcji), możliwe za pomocą środków komunikacji elektronicznej;
- akcje będą zdematerializowane i rejestrowane w rejestrze akcji, ale nie będą przedmiotem obrotu zorganizowanego (giełdowego);
- minimalny kapitał akcyjny w wysokości symbolicznego 1 zł, brak wartości nominalnej akcji → możliwość wnoszenia jako aportu pracy lub praw niezbywalnych (akcjonariuszami będą mogły zostać osoby wnoszące do spółki jedynie wiedzę lub umiejętności);
- rejestracja spółki w systemie S24 albo w formie aktu notarialnego;
- struktura organów może mieć charakter monistyczny (rada dyrektorów) albo dualistyczny (zarząd i rada nadzorcza, przy czym rada nadzorcza jest organem fakultatywnym).

Spółki przewidziane prawem unijnym

Spółka europejska (SE)

- dwie warstwy regulacji: prawem unijnym i uzupełniająco prawem krajowym - rozporządzeniem WE nr 2157/2001 z 8.10.2001 r. w sprawie statutu spółki europejskiej oraz (w Polsce) ustawą z dnia 4.3.2005 r. o europejskim zgrupowaniu interesów gospodarczych i spółce europejskiej
- forma odpowiadająca charakterem spółce akcyjnej, z możliwością wyboru struktury organów: monistycznej (na wzór francuski – rada administracyjna) albo dualistycznej (na wzór niemiecki, podobnie jak w polskiej SA – zarząd i rada nadzorcza)
- dla jej założenia konieczny jest element transgraniczny (związki z co najmniej 2 państwami członkowskimi), założenie może być tylko pochodne, tzn. opierać się na już istniejących spółkach

Europejska spółka prywatna (projekt) – ma być jednolitą formą prawną odpowiadającą spółce z o.o.

Europejskie zgrupowanie interesów gospodarczych (EZIG) – forma prawna organizacji współpracy przedsiębiorców z różnych państw członkowskich, zbliżone do spółki osobowej.

Przedsiębiorstwo państwowe

- znaczenie szerokie (ang. *state-owned enterprise; government corporation*) obejmuje różne formy prawne (w tym spółki), kryterium jest kontrola państwa nad przedsiębiorstwem
- węższe znaczenie w prawie polskim – forma prawna podlegająca ustawie o przedsiębiorstwach państwowych. Odróżnić od jednoosobowych spółek Skarbu Państwa i spółek z udziałem Skarbu Państwa!
- sytuacja w PRL – p.p. jako dominująca z jednostek gospodarki uspołecznionej (j.g.u. - własność państwowa lub spółdzielcza)
- ewolucja p.p. - od nieautonomicznej jednostki państwowej do „samodzielnego, samorządnego i samofinansującego się (odrębność od budżetu państwa) przedsiębiorcy posiadającego osobowość prawną” (art. 1 ustawy o p.p.)
- zmiana sposobu działania z zadaniowego (realizacja planów określanych przez władze) na rynkowy (produkcja wg potrzeb rynku w celu osiągnięcia jak najlepszego wyniku finansowego)
- obecnie szacunkowa forma prawna – na 31.3.2023 istniało 18 p.p., w tym 8 w upadłości albo likwidacji. Ostatnie p.p. mające istotne znaczenie dla gospodarki – PP „Porty Lotnicze” – zostało w 2023 r. przekształcone w jednoosobową spółkę SP.

Kolejne etapy przekształcania p.p. - komercjalizacja i prywatyzacja

- a) komercjalizacja – etap przygotowawczy: przekształcenie przedsiębiorstwa państwowego w spółkę kapitałową (sp. z o.o. albo S.A.), w której 100% akcji/udziałów należy do Skarbu Państwa (jednoosobowa spółka Skarbu Państwa)
- b) prywatyzacja pośrednia – zbywanie należących do SP akcji/udziałów w spółkach (zarówno w jsSP, jak i tzw. „resztówek”) na rzecz inwestorów
 - przez rynek kapitałowy
 - przez ogłoszoną publicznie ofertę zbycia akcji/udziałów
 - przez przetarg publiczny
 - rokowania na podstawie publicznego zaproszenia
- c) prywatyzacja bezpośrednia – bez etapu komercjalizacji
 - sprzedaż przedsiębiorstwa
 - wniesienie przedsiębiorstwa do spółki (jako aportu – wkładu niepieniężnego)
 - oddanie do odpłatnego korzystania (np. umowa dzierżawy)

Źródła prawa:

- ustawa z dnia 25.9.1981 r. o przedsiębiorstwach państwowych
- ustawa z dnia 25.9.1981 r. o samorządzie załogi przedsiębiorstwa państwowego
- ustawa z dnia 30.08.1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji → w 2016 r. zmieniono jej nazwę na ustawę o komercjalizacji i niektórych uprawnieniach pracowniczych